

K ü l ö n f é l é k .

P. Horváth Kálmán kitüntetése. P. Horváth Kálmán felső zsuki birtokosnak a király magyar bárói méltóságot adományozott, díjmentesen. Följegyezzük e kitüntetést nemcsak azért, mert a kitüntetett személyében egyházunk egyik főgondnokát tiszteljük, hanem azért is, mert ama szabadelvű eszméknek és hazafias törekvéseknek méltánylását látjuk abban, melyek e nemes főurat mindig vezérelték s melyekkel a közügyeket és főképp a művelődésügyet oly áldozatkészen szolgálja. A multban is sok jeles tagja által nagy érdemeket szerzett családnak méltó érdemes tagját érte a legfelsőbb elismerés, a melynek alkalmából teljesen átértett örömeinknek adunk kifejezést. A magyar bárói méltóság egyuttal unokaöccsének P. Horváth Arthurnak is adományoztatott, mindkettőnek a széplaki előnév megtartásával.

Püspöki vizsgálat. Ferencz József unitárius püspök julius elején vizsgálatot tartott Tordaaranyos-megyében Toroczkón Mózes András pénzügyi jegyző kíséretében. A püspököt Tordán és az aranyosmenti falukban mindenütt nagy ünnepélyességgel fogadták. Toroczkóról meg szép bandériummal mentek a hivek elébe és nagy lelkesedés közt kísérték be a régi bányavárosba, az unitárizmusnak emez egyik erősségébe. A püspök a fogadásokon és a templomban ékesszóló beszédekintézett a hivekhez, kik szeretett főpásztorukat odaadással hallgatták.

Miniszterváltozás. Gróf Csáky Albin a vallás- és közoktatásügyi tárczától megvált. A magas miveltségű s szabad gondolkozásu államférfit a magyar-közművelődés érdekében mindig őszinte jóakarattal vezérelte. — Ha eszményi céljait nem is érthette el, elérte a lehető s a jövő majd igazolja egyes alkotásait. Az unitárius vallás-közönség történelmében neve mindig emlékezetes lesz, már csak annál a ténynél fogva is, hogy kolozsvári főiskolánknak az államsegély az ő ministersége alatt adatott meg. Azt óhajtjuk, hogy a családi és magán élet kényelmeit a zaklatott politikai élet után élvezze zavartalanul!... Gróf Csákyt a vallás- és közokt. ministerségben Br. Eötvös Loránt követi, ki hasonlóan szabadelvű irányban fogja a vallás- és

közköztetés ügyet vezetni s kinek működése elé szép reményekkel lehet nézni.

A kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslatot a főrendi ház a második felterjesztéskor f. évi jun. 21-én tartott ülésében megszavazta. Az első ízben 21 szótöbbséggel visszautasított javaslat a második tárgyalás alkalmával négy szótöbbséggel keresztül ment. A képviselőház ennek megtörténte után egymásután letárgyalta az azzal kapcsolatos három törvényjavaslatot is. S minthogy semmi valószínűség nincs arra, hogy már ezek elé a főrendiház akadályokat gördítsen, bár tárgyalásukat őszre halasztotta, a polgári házasság a királyi szentesítést megnyerve, a kapcsolatos javaslatokkal együtt törvénynyé lesz. Az időt ugyan, hogy mikor, még meghatározni nem lehet, de a minister minden szükséges előintézkedést szándékszik az életbe léptetésre megtenni. E törvények új viszonyokat teremtenek s az egyházaknak új intézkedésre lesz szükségük. Ezekkel foglalkozni feladatunk s ezekről érdemleges értekezéseket szívesen fogadunk.

A porosz ev. agenda ügye még nem jutott új stadiumba. Ujabban az egyházi középpárt is adott bé egy kérést 800 aláírással az ev. egyh. főtanács elnökéhez. A kérelmezők jogos ellenvetései ugyanolyanok, milyeneket folyóiratunk előző számaiban már felsoroltunk. Különösen azt kérik, maradjon a községek szabadakaratára bízva, hogy az új agendát használják e, vagy a régivel maradjanak, szóval, hogy ne kötelező, hanem csak facultativ legyen. Vallásos dolgokban s a v a z a t t ö b b s é g g e l dönteni nem lehet; ellenkező esetben pap is, világi is jöhet ellenkezésbe lelkiismeretével. — Ha törvényerőre emelkedik a javaslat, bizonyos, hogy számosan fognak hátat fordítani az egyháznak, a kik eddig azzal tartottak. E nélkül is elég nagy veszély fenyegeti a prot. egyházat a jezsuiták beengedésére vonatkozó törvényjavaslattal.

A jezsuiták beengedéséről való törvényjavaslatot elfogadta a birodalmi tanács harmadik olvasásban; most még csak a Bundesraton kell átmennie; s úgy látszik, törvénynyé fog válni, hisz mi a meglepetések korában élünk. A kormány Róma kedveskedéseit e törvénynyel akarja magának biztosítani. De éppen ezért ideje — mondják a protestansok — hogy miként előbb a birodalmi tanácshoz, úgy most a Bundesrathoz kérelmet adjanak be a jezsuiták beengedése ellen. E hatalmas tiltakozás a protestantismus, az új német birodalom, a porosz állam esküdt ellenségei ellen, nem maradhatna hatás nélkül. Egy schweitz-i lap okát keresi e majdnem hihetetlen eseménynek és azt mondja: A kormány a legveszedelmesebb engedményekkel keresi a szavazatokat; nincsenek szent elvei, meggyőződése. Életszabálya ez: Gibst du mir die Wurst, so lösch' ich dir den Durst.

Tanfelügyelői jubileumok. Közelebbről két érdemes tanfelügyelőt ünnepeltek szolgálatuk 25-ik évfordulója alkalmából. Sándor Mózes a Székelyföldön Udvarhely- és Réthy Lajost Hunyadvármegyében. Az elébbinek az jutott feladatul, hogy a megyében levő nagyszámu, de nem elég erős felekezeti elemi iskolákat községi és állami segélyvel rendezze s a mai kor igényeinek megfelelő népiskolákká alakítsa át; az utóbbinak pedig, hogy az elszórt magyarság gyermekeinek központokat teremtsen és a nem magyarajkuak részére az állam nyelvének elsajátítására alkalmas helyeken állítson fel iskolákat. És mindkettő a neki kijelölt téren a viszonyok szerint a legszebb eredményeket érte el. Ez és egyéniségük teljesen igazolják mind magát az ünnepést, mind pedig az érzelmek ama meleg megnyilatkozását, melylyel a tanügynek e két vezérférfiát Székely-Udvarhelyt és Déván oly lelkesen ünnepelték, s melyhez mi is a legjobb kívánatainkat küldtük a távolból azok iránt, kik az egyházakkal való érintkezésben is mindig a legjobb akaratot és a legnagyobb előzékenységet tanusították.

A brit és külföldi unitárius társulat ez évi közgyűlését május 15-én kezdődőleg tartotta meg Londonban, a szokott helyén. Az ünnepi beszédet, Wood József, birminghami lelkész tartotta Ezsaiás proféta II. 1. verse alapján: „Serkenj fel, serkenj fel, öltözd fel a te erősségedet óh Sion, öltözzél fel a te ékességednek ruháiba Jerusalelem.“ Bowie titkár jelentése szerint 7551 font sterling volt a bevétel. Nagymérvű missiót teljesítettek otthon, valamint külföldön. Felolvasásokat tartottak a következő tárgyakról: „Főmunkakör, — Otthon — s Missió a nem keresztény-országokban.“ E felolvasásokat vitatkozás követte. Hanem a jelen évi közgyűlés vonzerejét az angol unitáriusok nagy tudósának s 90 éves profétának, Dr. Martineau-nak a megjelenése tette. Az unitárius seregnek Nestora ajkáról ugy foly a beszéd, mint a méz s ugy tekintették minden szavát, mint a magasbúl hulló csillagokat — írja a tudósító — s a kik jelen voltak sohasem fogják elfelejteni.

Az amerikai unitárius társulat évi közgyűlését f. évi május 29 s következő napjain Bostonban, a világhírű Music Hallban tartotta meg. Bostont az unitáriusok Jerusalemének szokták nevezni, mivel itten 31 templomuk van s az unitárius irói világ központja. Ide az unitáriusok pünkösdi ünnepén, mint hajdan az izraeliták Jerusalembé, Californiától, New-Orleánstól s Montreáltól (Canada) kezdve, férfiak és nők nagy számmal jelennek meg. Grindall Reynolds, a társulat titkára kimerítő jelentésben számolt be. A jelentés szerint a társulat céljaira aláírt összeg a lefolyt évben 51-ezer dollárra ment. Ezzel szem-

ben akkora tevékenységet még sohsem fejtett ki a társaság, mint a lefolyt évben, a vallásos röpiratok s értekezések terjesztésében. New-York körül öt új ekklezsia alakult. A csendes tenger partjain számos unitárius van. A titkár reméli, hogy jövőre az aláírások 100 ezer dollarra fognak felemelkedni; mert ennyi szükséges, hogy missiói hivatásuknak megfelelhessenek. A felolvasások között kiváló érdekű volt a *Shippen Rush* egykori titkár, jelenleg washingtoni lelkészé: „Missiói munkánk; annak szükségessége és módszere.“ A felolvasást élénk eszmecsere követte. A különböző alkalmakkor mondott beszédek, minők: a Long kormányzóé, Hale György elnöké, Peabody tanaré s Dr. Hale hírneves író s szónoké, elragadták a közönséget. Az elnök mikor dr. Halet bemutatta, így kezdte beszédét: Kérdeztem Hale urat, hogy miről fog beszélni s azt válaszolta: Én gyűlölöm a tárgy megnevezését, hanem, ha akar beajánlani, mutasson be a közönségnek úgy, mint a Massachusetts-i államnak egy hanyatló-lelkészét.“ S csakugyan az elnök e szavakkal ajánlotta; de hozzá tette, elképzelhetik, hogy milyen lehetett virágzó korában s elméjének teljes tevékenységében. Erre óriási tetszés keletkezett. Dr. Hale pedig a puritán szellemről tartott ékes beszédével gyönyörködtette a hallgatóságot.

Az ev. ref. egyház veztsége. Br. Vay Miklós, főrendiházi elnök, egyh. főgondnok f. évi máj. 14-én Budapesten meghalt 92 éves korában. A ref. egyház egyik legnagyobb és legbölcsebb vezérférfiát vesztette, kinek neve az egyház és a nemzet történelmében fényes lapot fog elfoglalni.

Felméri Lajos a kolozsvári egyetem tudós tanára meghalt máj. 22-én életének 54-ik évében hirtelen és váratlanul, vérmérgezés következtében. A megboldogult egyszerű székely szülők gyermeke volt. Nélkülözésekkel küzdve végezte iskoláit Udvarhelyt, Sárospatakon és Budapesten. Két esztendő külföldi [egyetemen] töltött. 1868-ban Sárospatakon az elhunyt Erdélyi János helyébe lépett. Fényesen megfelelt a várakozásoknak: a jeles tanítvány méltó lón a kitűnő mesterhez. Több évi sikeres működés után a Kolozsvárt felállított egyetem neveléstudományi tanszékére nevezték ki. Mindannyiunknak élénk emlékében él a széleskörű ismeret, a tiszta és világos előadás, a tanítványai jövőjét szíven viselő humanus bánásmód, melylyel a kitűnő tanár e diszes állást betöltötte. Mi volt Felméri a társadalom és a tudományos irodalom terén, nem szükség fejtegetnünk, sokkal ismeretesebbek az ő érdemei. Szabadelvű theologiai neveltetése s huzamosb ideig Angliában tartózkodása s az irány, melyet lelke egész erejével követett, barátunkká, munkatársunkká tevék őt. Minden olvasónk emlékezhetik

arra a magvas cikkelyre, melyben a neveléstudomány ez uttörő bajnoka csak legutóbb is a bibliában föllelhető modern philosophiai irányokról nyilatkozik. A szabadelvű theologia egyik jeles hívét, az angol nevelési rendszer leglelkesebb apostolát gyászolja az elhunytban.

Egy új irodalmi vállalat. „Beiträge zum Kampf um die Weltanschauung“ (Schwetschke és fia kiadásában, Braunschweigan) czimmel indult meg Braasch A. H. szerkesztése alatt, melynek czélja az, hogy könnyen érthető módon szétágazó időszerű kérdéseket tárgyaljon, a természettudományi életnézet egyoldalúságait, hiányait, ellenmondásait kimutatva a tiszta keresztény világnézet alapján egy boldogabb jövő előkészítésén munkáljon. Az első füzet Häckel monismusát bírálja, a mely egy darwinista természettudós hitvallását foglalja magában. Kimutatja, hogy egyoldalú természettudományi alapon nem alkothatni tökéletes, biztos világnézetet és várhatjuk, hogy szerényen visszavonul saját korlátai közé, lemondva azokról a vérmes reményekről, melyekkel kezdetben a természettudományi felfogás az élet minden terén előállott. Égető kérdéseket tárgyal; olvasók bizonyára nem fognak hiányozni.

Gyászhirek: Öz v. Ferenczy Mózesné, Homorodkarácsonfalvi Füzy Krisztina életének 80-dik s özvegységének 10-ik évében máj. 26-án Kolozsvárt jobb létre szenderült. Egyike volt azoknak a jó nőknek, kiket vallásosság és háziasság különböztet meg, s kiknek áldásul jut, hogy családjuknak és egyházuknak valódi jóltevői legyenek. Az elhunytban öz v. Véber Sándorné, Ferenczi Eszter édes anyját s öz v. Kriza Jánosné, Füzy Borbála testvérét gyászolja. — Öz v. Borbély Nagy Györgyné, Finta Rebeka élte 87-ik s özvegysége 17-ik évében Tordán jun. 2-án földi pályáját bevégezte. Vallásos, buzgó sziv költözött el benne, ki számos jótettben hagyott az egyházban is emléket. Székely Miklós tordai törv. sz. bíró és testvérei nagynénjüket vesztették benne s Szász Ádám kolozsvári ny. városi pénztárnok unokatestvérét. — Péterfi Áron h.-almási tanítót fájdalmas veszteség találta édes atyja: n.-ajtai Péterfi Tamás f. évi jun. 29-én 72 éves korában történt halálában. Egyike volt a nagyajtai egyházközség jobbainak, az ekklának egy izben gondnoka, mely hivatalát buzgón teljesítette. — Damokos Árpád, tamásii postamestert fájdalmas csapás érte, 7 éves kedves fia Damokos Elemér váratlan halálában.

Törvényjavaslat a gyermekek vallásáról.*)

1. §. Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házassulók, házasságuk megkötése előtt egyszersmindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltessenek.

Ha a házassulók egyike sem, vagy csak egyike tartozik valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez, ebben az esetben egyszersmindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az általok megjelölt bevett vagy törvényesen elismert vallást kövessék, illetőleg abban neveltessenek.

A megegyezés csak akkor érvényes, ha kir. közjegyző, kir. járásbíró, vagy polgármester vagy főszolgabíró előtt a megállapított alakszerűségek mellett jön létre.

A kir. közjegyző előtt létrejött megegyezés közokiratba foglalandó. A többi hatóságok előtt létrejött megegyezés alakszerűségeit, valamint a megegyezés anyakönyvi nyilvántartása körül követendő eljárást a vallás- és közoktatásügyi, — az igazságügyi és belügyminister rendeletileg szabályozzák.

2. §. Az 1. §-ban körülírt megegyezés hiánya esetén a gyermekek szülei vallását nemök szerint követik, illetve abban neveltetnek, a mennyiben ez a vallás a bevettek, vagy törvényesen elismertek közé tartozik.

A bevett, vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozó szülő jogosítva van megállapítani, hogy a nemebeli gyermekei a bevett vagy törvényesen elismert vallások melyikében nevelendők.

Ha az illető szülő nem határoz, a másik szülő azonban valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozik, akkor az összes gyermekek ezen utóbbi szülő vallását követik, illetve abban neveltetnek.

Ha egyik szülő sem tartozik valamely bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez és egyik sem határoz az iránt, hogy a gyermekek, mely bevett vagy törvényesen elismert vallásban neveltessenek, akkor e jog és kötelesség a gyámhatóságra száll át, mely a rokonok meghallgatásával határoz.

Az, hogy a gyermekek a jelen szakasz 2. 3. és 4. bekezdései által körülírt esetekben, mely vallásban neveltessenek, legkésőbb azok tanköteles korának elértéig megállapítandó.

3. §. Az 1. §. szerint létrejött megegyezés később csakis az esetben változtatható meg: ha különböző vallású felek közül valamelyik fél a másik

---

*) Olvasóinknak s főleg lelkészársainknak vélünk szolgálatot tenni e törvényjavaslat közzétételével.

házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság egy vallásúak házasságává válik.

Ez esetben a megegyezés ugyanazon alakiságok mellett, csupán oly irányban változtatható meg, hogy a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek most már valamennyien a szülők közös vallását kövessék és abban neveltessenek; a 7-ik életévet pedig már túlhaladott, de az 1868. LIII. t.-cz. 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek, az idézett törvénycikk 3—8. §-aiban körülírt módon a szülők vallására térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett.

4. §. A 2. §. első bekezdésében foglalt szabály alól eltérésnek később csak akkor van helye, ha az egyik házastárs a másik vallására tér át, úgy, hogy a házasság egy vallásúak házasságává válik.

Ez esetben a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek a szülők közös vallását követik, illetőleg abban nevelendők.

Az áttért szülő nembeli 7-ik életévöket már túlhaladott, de az 1868. LIII. t.-cz. 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek is az idézett törvénycikk 3—8. §-aiban körülírt módon a szülők közös vallására térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett.

5. §. Az oly házasság, melyben akár mind a két fél, akár csak az egyik fél a bevett vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozik, különböző vallású felek közti házasságnak tekintetik.

Az ily felek között az 1. §. értelmében létrejött megegyezéstől, illetőleg a 2. §. második és negyedik bekezdése szerint történt megállapítástól eltérésnek később a 3. és 4. §-okban jelzett módon és terjedelemben csak akkor van helye, ha az egyik vagy mindkét házastársnak valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetbe való belépése által a házasság egy vallásúak házasságává válik.

6. §. A törvénytelen gyermek anyja vallását követi, a mennyiben ez a vallás a bevettek, vagy törvényesen elismertek közé tartozik.

A bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozó anya gyermekeire a 2. §. második és negyedik bekezdésében foglalt szabályok nyerne alkalmazást.

Ha az anya más bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át vagy ilyenbe lép, akkor a 7-ik életévet még be nem töltött törvénytelen gyermekei új vallásába követik.

A 7-ik életévöket még be nem töltött, kir. leirattal törvényesített vagy az atya által elismert fiú, az atyának a törvényesítést vagy elismerést követő 6 hó alatt kijelentett kívánságára, az atyának vallását követi, a mennyiben ez a vallás a bevettek vagy törvényesen elismertek közé tartozik.

A kijelentésre és annak anyakönyvi nyilvántartására az 1. §. harmadik és negyedik bekezdésének rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

7. §. A jelen törvényben foglaltakkal ellenkező hármely szerződés, térítvény vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem bir joghatállyal.

8. §. A jelen törvény életbeléptetése előtt kötött házasságokból született vagy születendő gyermekek vallásos nevelésre nézve azon törvény határozata marad érvényben, a mely az ily házasságok kötése idejében hatályban volt.

9. §. Az 1868. LIII. t.-cz. 13., 14., 15. és 18. §-ainak rendelkezései a bevett és törvényesen elismert bármely vallást követőkre, a 13. és 15. §§. ren-

delkezései pedig a bevett és törvényesen elismert vallásfelekezeteken kívül állókra is kiterjesztve hatályában fentartatik.

Ha az, a ki a lelenzert vagy általában ismeretlen szülők gyermekét felfogadta, a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozik, a felfogadott gyermek vallásos nevelésére a jelen törvény 2. §-a második és negyedik bekezdésének rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

10. §. A jelen törvénnyel ellenkező mindennemű jogszabályok s jelesül az 1868. LIII. t.-cz. 12. és 16. §-ai hatályon kívül helyeztetnek.

11. §. A jelen törvény a kötelező polgári házasságot szabályozó . . . törvényekkel egyidejűleg lép életbe s végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi, igazságügyi és belügyminiszterek bízhatnak meg.

Aranykönyv.

ADAKOZÁSOK A SZ.-UDVARHELYT ÉPITENDŐ TEMPLOMRA.

XV. közlemény.

118. Fekete László meggyegondnok gy. ivén Tordátfalváról: Sándor Zsigmond, Végh Gyula 50—50 kr; Gálfi Dénes, Bedő József 20—20 kr; Nagy József, Végh János, Boros Sámuel, Boros Sándor, Fekete László, ifj. Lukácsi Ferencz 10—10 kr; Szederjesz Ferencz, Benczédi János 5—5 kr; együtt **2 frt 10 kr.**

119. Székely László, lelkész gy. ivén Csegezből: Székely László 1 frt, Biró Lajos 50 kr, Kolumbán Károly, Borbély Dániel, Sárosi Ferencz, Biró Domokos, Blasek Piroska, Vernes Andor 20—20 kr, ifj. Magyarosi Lőrincz, ifj. Csongvai Sámuel, Biró Máté, Csegezi Ferencz, Tatár Ferencz, Csegezi Sámuel, Major Számóila, ifj. Simándi Mózes, Biró Lőrincz, id. Magyarosi Lőrincz, Sándori János, Stein Emanuel, Vernes János, Tar Tamás 10—10 kr, együtt **4 frt 10 kr.**

120. Lakatos Ida Szödemeterről **50 frt**

E közlemény összege . . . . . 56 frt 20 kr.

Az előbbi közlemények összege . . . . . 3481 frt 20 kr.

Együtt 3537 frt 40 kr.

Jegyzés. A fennebbi 120 sz. alatt jegyzett Lakatos Ida urasszony, Molnár Sándor ügyvéd afia útján Sepsz-Szt.-györgyi templomunk javára is egyidejűleg 50 frtot adományozott, a melyet szintéu rendeltetési helyére juttattam.

Kolozsvárt, 1894. június 28.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.